

Dnevi strojništva v Tehniškem muzeju v Bistri pri Vrhniki

Janez TUŠEK

■ 1 Uvod

V dneh od 28. 10. do 30. 10. je v Tehniškem muzeju v Bistri pri Vrhniki potekala prva prireditev z naslovom: Dnevi strojništva. Namen prireditve je bil širokemu občinstvu in predvsem šolajoči se mladini z muzejskimi zbirkami prikazati zgodovino strojništva in z delavnicami, ki jih je pripravila,

organizirala in izvajala Fakulteta za strojništvo iz Ljubljane, osvetliti pomen strojništva v današnjem času. Prireditev je organiziralo osebje muzeja skupaj z vodstvom Fakultete za strojništvo iz Ljubljane. Idejo za organizacijo Dnevov strojništva je dal prof. dr. Mirko Čudina s Fakultete za strojništvo Univerze v Ljubljani. Največ dela pa je za letošnje prvo prireditev opravil prodekan za raziskovalno delo na Fakulteti za strojništvo prof. dr. Mitja Kalin. Podobne prireditve so bile v preteklosti že organizirane. Najdaljšo tradicijo imajo elektrotehnik. V tem letu so organizirali že deveto prireditev z naslovom Dnevi elektrotehnike,

Prof. dr. Janez Tušek, univ. dipl. inž., Univerza v Ljubljani, fakulteta za strojništvo

Slika 1. Pogled na Tehniški muzej Bistra z južne strani

ki jo Tehniški muzej organizira skupaj s Fakulteto za elektrotehniko Univerze v Ljubljani. Drugo takšno prireditev z naslovom Dnevi fizike organizirajo Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije skupaj s Fakulteto za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani, Pedagoško fakulteto Univerze v Ljubljani in Fakulteto za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru v sodelovanju s Tehniškim muzejem Slovenije. Podobne dneve pa organizirajo tudi drugi. Najtu omenim le prireditev z naslovom Dnevi inovatorjev, ki jih v Tehniškem muzeju Slovenije pripravljajo v sodelovanju z Inovatorskim centrom ASI (Aktivni slovenski inovatorji). Vsem prireditvam, ki so dokaj različne, je skupno to, da se obiskovalcem muzeja na zanimiv in praktičen način približata naravoslovje in tehnika v celotnem zelo širokem in predvsem

uporabnem spektru.

Vsem, ki smo na tak ali drugačen način povezani s strojništvom, se zdi takšna prireditev zelo posrečena in koristna. Edino vprašanje za v bodoče je, kako na takšno prireditev privabiti več srednješolcev, gimnazijcev in tudi osnovnošolcev skupaj s pedagogi. Samo zavzetost učiteljev

v primarnem in sekundarnem izobraževanju lahko prinese uspeh. To pa je, da bi se mladi pogosteje odločali za vpis v srednje tehnične šole in kasneje na tehnične in naravoslovne fakultete. Le tehnično informirani in v tehniko prepričani učitelji lahko mladino navdušijo za študij tehnike ali naravoslovja. Strah pa nas je, da se bo v bodoče nadaljevalo, kar se v sedanjosti pogosto dogaja, da pedagogi, zadolženi za tehniko v osnovnem in srednješolskem izobraževanju, to mladini osovražijo.

■ 2 Tehniški muzej Slovenije v Bistri pri Vrhniki

Tehniški muzej Slovenije obstaja že skoraj šestdeset let. Zbirke, eksponati in dejavnost muzeja se stalno dopolnjujejo in širijo tako po obsegu kot po vsebini. Največji problem je

prostorska stiska. Celotno osebje muzeja je zelo predano stroki, je zelo delavno. Prizadeva si za vodenje in vzdrževanje muzeja, za pridobitev novih eksponatov in vsebin ter z različnimi prireditvami in organizacijami narediti muzej popularen in privlačen za odraščajočo mladino in tudi za druge odrasle osebe.

2.1 Kratek opis zgodovine

Prvi znani podatki o kraju Bistra segajo v rimsko dobo, o čemer pričajo ohranjeni rimski kamni. Prvi pravi razcvet pa je kraj doživel kot kartuzijanski samostan. Njegovi začetki so tesno povezani s koroškim vojvodom Bernardom Spanheimskim, ki je okoli leta 1220 poklical na Kranjsko prve kartuzijanske menihe. Njegov sin Ulrik Spanheimski je kartuziji z darilno listino dokončno zagotovil obstoj. Bistra (lat. Vallis iocosa), ki je bila poleg Žič iz leta 1160, Jurkloštra iz leta 1170 in Pleterij iz leta 1407 ena izmed štirih kartuzij na slovenskem ozemlju, je dosegla višek na kulturnem in gospodarskem področju v 14. stoletju. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani hrani pomembne in dragocene iluminirane rokopise, ki so nastali v tem samostanu. Med njimi je tudi prepis Avguštinovega dela *De civitate dei* iz leta 1347.

V stoletjih so samostansko poslopje večkrat prizadeli požari in potresi, ki so ogrozili Bistro in jo malodane uničili. Čeprav se je od izvirne srednjeveške zasnove do današnjih dni ohranil le del malega gotskega križnega hodnika iz leta 1449, je še vedno slutiti veličino starodavnega samostana.

Jedro samostana je bila značilna kartuzijanska enoladijska cerkev iz 13. stoletja z malim križnim hodnikom, ob katerem so bili skupni prostori s kapiteljsko dvorano in jedilnico. Veliko površino na vzhodni strani je zavzemal veliki križni hodnik, ki je povezoval okrog njega nanizane meniške celice. Na sredini je bilo samostansko pokopališče. Cerkev, porušena leta 1808, je stala tam, kjer se danes dvorišče odpira proti parku. Ob sedanjem baročnem prehodu na notranje dvorišče se nahaja ka-

Slika 2. Zunanji videz muzeja

pela sv. Jožefa, okrašena z bogatimi štukaturami in freskami Antona Cebaja iz druge polovice 18. stoletja. V 16. stoletju so bila ob potoku dograjena gospodarska poslopja, v 17. pa so samostan predelali in mu dodali baročne arkade.

Leta 1782 je habsburški cesar Jožef II. izdal odlok o razpustitvi samostanov. Menihi so zapustili Bistro, premoženje pa je prešlo v roke verskega sklada, s katerim je upravljala država, dokler ni poslopja in okoliških posesti leta 1826 kupil trgovec in tovarnar Franc Galle. On in njegovi nasledniki so Bistri vtisnili podobo graščine, kakršno ima še danes. Po drugi svetovni vojni je bila graščina s celotno posestjo nacionalizirana. In prav v njej je muzej kmalu po ustanovitvi leta 1951 dobil svoje prostore.

2.2 Ustanovitev muzeja

Nameni ustanovitve Tehniškega muzeja Slovenije (TMS) so bili evidentiranje, zbiranje, urejanje, hranjenje, varovanje, posredovanje in zaščita tehniške dediščine, povezane z razvojem obrti in industrije na slovenskih tleh. Ob tako široko zastavljeni nalogi ter pomanjkanju razstavnih in depojskih prostorov so postopno v posameznih krajih ustanovljali posebne tehniške zbirke, ki so se z leti osamosvojile. Mednje sodijo Kovaški muzej v Kropi, Mestni muzej v Idriji,

tekstilna zbirka v okviru Gorenjskega muzeja v Kranju in železarska zbirka na Jesenicah.

Prve zbirke TMS v Bistri, ki so obravnavale gozdarstvo in lovstvo, so javnosti odprle vrata leta 1953. Danes so na več kot 6000 m² razstavnih površin na ogled stalne zbirke s področja kmetijstva, prometa, gozdarstva, lesarstva, lovstva, ribištva, tekstila, tiskarstva in elektrotehnike. Dislocirane enote muzeja v Bistri so še v Polhovem Gradcu, kjer je urejen Muzej pošte in telekomunikacij, na gradu Bogenšperk, kjer sta obiskovalcem na ogled Slovenska geodetska zbirka ter Valvazorjeva grafična zbirka, in v Soteski, kjer je deponirana zbirka vozil.

2.3 Predstavitev muzeja

Tehniški muzej Slovenije ponuja svojim obiskovalcem v Bistri pri Vrhniki poleg individualnega ogleda zbirk še bogato ponudbo izobraževalnih vsebin.

Vsaki starostni skupini posebej in vsaki interesni skupnosti lahko prilagodijo aktivnosti v muzeju. Za ponujene vsebine in za razne prireditve so potrebne predhodne najave, vsaj en teden pred obiskom.

Slika 3. Zbirka starih avtomobilov

Dogodki, ki so se ali pa se bodo dogodili v tem letu:

- Gostujoča razstava: Sto let brnenja na našem nebu, četrtek, 25. marec 2010, ki traja dalj časa.
- Občasna razstava: Rod Štefe in Arpada: Ris v Sloveniji, četrtek, 22. april 2010, ki traja dalj časa.
- Odprtje Znanstvene pustolovščine, Interaktivna igra, sreda, 6. oktober 2010, ki traja dalj časa.
- Umetnostnozgodovinsko vodstvo po muzeju in prikaz tiskanja na tiskarski stroj tiegl, vodstvo in demonstracija, nedelja, 24. oktober 2010.
- Prikaz ulivanja črk, demonstracije, nedelja, 31. oktober 2010.
- Restavratorska delavnica, sobota, 6. november 2010.
- Prikaz peke kruha v krušni peči, demonstracija, nedelja, 7. november 2010.
- Delavnica Spoznajmo kaligrafijo, sobota, 13. november 2010.
- Prikaz delovanja starih tekstilnih strojev, nedelja, 14. november 2010.
- Delavnica peke kruha, sobota, 20. november 2010.
- Prikaz ročnega kovanja podkev, nedelja, 21. november 2010.
- Modelarska delavnica, sobota, 27. november 2010.
- Prikaz izdelave dražgoških kruhkov, nedelja, 28. november 2010.

■ 3 Dnevi strojništva

Strojništvo kot veda, znanost in študij ali celo način življenja je bilo s to prireditvijo v Tehničnem muzeju v Bistri praktično prvič predstavljeno javnosti v taki obliki. Do sedaj smo strojništvo v večini primerov predstavljali kot

Nagovor dekana FS Ljubljana, prof. dr. Jožefa Duhovnika

študij na univerzi, in to predvsem srednješolskim dijakom, njihovim učiteljem in njihovim staršem. Prireditelj v Bistri pa je bila namenjena predvsem predstavitvi študentskih strojniških izdelkov in projektov, ki so nastali v sklopu študijskega procesa za potrebe reševanja tehničnih problemov v industriji in udeležbe pedago-

gov, raziskovalcev in študentov v tujini na mednarodnih univerzitetnih in drugih tekmovanjih ter raznih kongresih, konferencah in podobnih druženjih.

Ob odprtju Dnevov strojništva 28. 10. v Muzeju Bistra je zbrane nagovoril predstavnik muzeja. Podal je nekaj osnovnih podatkov o muzeju in prireditvi. Spregovoril je tudi dekan Fakultete za strojništvo prof. dr. Jožef Duhovnik, ki je v nagovoru poudaril, da je Fakulteta za strojništvo razvojnoroaziskovalna in izobraževalna ustanova, ki uspešno izobražuje inženirje za našo in tudi tujo industrijo. Poudaril je zelo preprosto dejstvo, da je strojništvo veda, ki človeku pomaga skrbeti za umno izkoriščanje narave in vseh procesov v njej. Strojništvo je izziv, ki ponuja velike možnosti za udejstvovanje, delovanje in za izdelavo kreativnih rešitev. Poudaril je, da mora strojništvo skrbeti za okolje, zato se mora vsak pri vsaki novi ideji vprašati tudi o posledicah, ki bi jih uresničitev ideje imela za ljudi, okolje in prostor, v katerem živimo.

Obiskovalcem Dnevov strojništva, učencem osnovnih šol, dijakom sre-

dnjih šol in študentom ter drugim obiskovalcem so bile na voljo številne zanimive delavnice, prikazane so bile naprave in drugi produkti ter tudi nekateri procesi študentov Fakultete za strojništvo iz Ljubljane, s katerimi raziskujemo in jih uporabljamo pri reševanju tehničnih problemov v industriji.